

נורה גרינברג

הנחיות וכללים לכתיבה על אנשים טרנסג'נדרים

תוכן

2	הקדמה
2	הגדרות
2	ההבדל בין טרנסג'נדרים וטרנסקסואלים
3	קוקסינל
3	מין ומגדר
3	שינוי מין
3	ניתוח לשינוי מין וטיפולים רפואיים
4	זהות מינית
4	ביטוי מגדרי
4	נטייה מינית
4	אינטרסקס
5	להט"ב
5	כללי התנהגות
5	הצנע לכת
6	הימנע מהתנשאות
6	הימנע מניכוס הסיפור
6	היה מודע לעמדת הכוח שלך
6	היזהר מ"אפקט הפנס"!
7	היה מודע לתפיסות חברתיות מסוכנות
7	מומחים לזהות טרנסג'נדרית
7	השכל מכל מלמדיך
7	כללי כתיבה ועריכה
10	שאלות להערכה עצמית
10	תרגיל הערכה עצמית א' – מי קובע את זהותו של אדם
11	תרגיל הערכה עצמית ב' – על מסגור, תיוג והכחדה סימבולית
11	תרגיל הערכה עצמית ג' – עוד על מסגור, תיוג ומחיקה
12	תרגיל הערכה עצמית ד' – האדם הטרנסג'נדר כחפץ

הקדמה

מסמך זה מכיל הגדרות, הנחיות וכללים לכתיבה על אנשים טרנסג'נדרים וטרנסקסואלים. בשנים האחרונות הופך ציבור הטרנסג'נדרים לנראה ובולט יותר. תפיסות ישנות משתנות, ותפיסות חדשות של זהות מגדרית קונות להן שליטה בשיח החברתי, התרבותי והציבורי. יחד עם זאת, תפיסות מיושנות, חוסר ידע והיעדר רגישות למציאות חייהם ורגשותיהם של אנשים טרנסג'נדרים עדיין רווחות בתקשורת, כשהתוצאה לעתים קרובות היא כתיבה נעדרת כבוד, המוחקת את זהותו, אנושיותו וקיומו של האדם הטרנסג'נדר ומנציחה סטיגמות ודעות קדומות. מטרת דפים אלה לספק לאנשי התקשורת ולכל הכותבים על אנשים טרנסג'נדרים מדריך בסיסי לכתיבה ועריכה העוסקת באנשים טרנסג'נדרים.

הגדרות

ההבדל בין טרנסג'נדרים וטרנסקסואלים

טרנסג'נדרים וטרנסקסואלים מהווים ציבור גדול ומגוון מאד, שהמאפיין המשותף להם הוא שתפיסתם העצמית כגברים או נשים אינה תואמת את הזהות המגדרית אשר שויכה להם עם לידתם, זהות אשר תאמה, כמקובל בחברה שלנו את צורת איבר המין שלהם.

טרנסקסואל הוא אדם המזדהה מגדרית באופן מלא ומובהק כגבר או כאישה. המושג "טרנסקסואל" מתאים לתפיסה מגדרית שבה קיימות שתי אפשרויות הזדהות: או גבר, או אישה. חלק מן האנשים הטרנסקסואלים עשויים לעבור ניתוח באיבר המין, וחלקם אינם מרגישים צורך בכך.

המונח **טרנסג'נדר** מציין קשת רחבה של אנשים שההזדהות המגדרית שלהם אינה תואמת, בדרך משמעותית כלשהי, את התפיסות המקובלות של זהות גברית או נשית. חלקם מזדהים במובהק כגברים או כנשים רוב הזמן, אך יש בהם גם פן המבקש לבטא זהות מגדר אחרת; חלקם מזדהים מגדרית הן כגברים והן כנשים; חלקם אינם מזדהים מגדרית כלל, או שתפיסתם המגדרית העצמית היא ייחודית. אצל חלקם ההזדהות המגדרית נזילה ומשתנה עם הזמן. חלקם יבקשו לעבור שינויים גופניים כאלה או אחרים.

השאלה האם אנשים טרנסקסואלים נכללים בציבור הטרנסג'נדר היא שאלה הפתוחה בשיח הפנים טרנסקסואלי. חלקם רואים עצמם כחלק מן הקשת הטרנסג'נדרית הרחבה. אחרים מסתייגים ממנה עם זאת, בשנים האחרונות נעשה המונח טרנסג'נדר רווח יותר, ובטקסטים כלליים מותר להשתמש במונח טרנסג'נדר בצורה כוללת, כמתייחס גם לאנשים טרנסקסואלים.

שים לב: לא כל אדם שהתנהגותו אינה תואמת מודלים מקובלים של נשיות או

גבריות הוא טרנסג'נדר. מה שמאפיין אנשים טרנסג'נדרים הוא אי הזדהותם

החלקית או המלאה עם המגדר שיוחס להם מאז נולדו.

קוקסינל

המילה **קוקסינל** היא סלנג ישראלי שעבר גלגולים רבים. במקור היא ציינה הן אישה טרנסקסואלית והן הומו נשי. בימינו יש בציבור הסטרייטי הסבורים בטעות שהוא מציינת אישה טרנסגינדרית. **בעיני אנשים רבים בציבור הטרנסגינדרים, המילה קוקסינל נחשבת למילת גנאי.** אין להשתמש בה לתיאור אדם או ציבור טרנסגינדרים בלי לוודא שההגדרה מקובלת עליהם.

מין ומגדר

בניגוד לתפיסה המקובלת, **מין ומגדר** אינם היינו הך. העובדה שאדם הוא זכר אין פירושה בהכרח שהו גבר, והעובדה שאדם נקבה אין פירושה שהיא אישה. מין ומגדר הם שתי קטגוריות נפרדות, וחשוב להקפיד על הבחנה ביניהם.

ההבחנה בין מין ביולוגי (המיוצג על ידי מושגים כגון זכר ונקבה) ומגדר (המיוצג על ידי מושגים כגון גבר ואישה, גבריות ונשיות) מקובלת בשיח התרבותי (כולל בתקשורת העולמית) מאז שנות ה-60 של המאה הקודמת. הקשר בין שתי הקטגוריות האלה הינו מושא לדיון אקדמי, תרבותי ורעיוני עשיר, אבל מבחינת הכתיבה התקשורתית די בהבנה שהמושג מין מתייחס להיבטים ביולוגיים-גופניים, ואילו מגדר מסמן את כל הקשור בגבריות ונשיות.

יש להימנע מבלבול בין סוגיות **מגדר** (שעניינן גברים ונשים) לבין סוגיות הקשורות ב**מין** (ואשר עניינן היות אדם זכר או נקבה). נושאים כגון גבריות ונשיות, היות אדם גבר או אישה, תפקידים חברתיים וכיו"ב הם ענייני **מגדר**. הדיבור על **מינו** של אדם ייחד רק למקרים הנוגעים במובהק לסוגיות ביולוגיות או אנטומיות שבהן רלבנטית ההבחנה בין זכרים לנקבות.

שינוי מין

המונח "שינוי מין" נחשב מעליב בעיני אנשים טרנסגינדרים רבים, ועדיף להימנע ממנו. במקומו, רצוי להשתמש במונח **שינוי מגדרי**.

ניתוח לשינוי מין וטיפולים רפואיים

ניתוח לשינוי מין (sex reassignment surgery) היא פרוצדורה חשובה בחייהם של מי שנזקקים לו. עם זאת, ניתוח זה איננו מהווה תכלית תהליך השינוי המגדרי, ורוב האנשים הטרנסגינדרים לא עוברים אותו.

הניתוח אינו מגדיר את זהותו של אדם, אינו קובע גבול בין זהויות, ואינו מהווה ציון דרך במעבר המגדרי.

אין לבלבל בין הניתוח לשינוי מין, שהוא הליך כירורגי ספציפי, לבין תהליך השינוי המגדרי, שהוא תהליך התמודדות עם רגשות מגדר שהוא ממושך ומורכב. אל תכתוב "עבר ניתוח לשינוי מין" כדי לציין את המעבר המגדרי שעבר אדם. כאמור, אדם יכול לעבור שינוי מגדרי בלי לעבור ניתוח, ואין

בכך כדי להשפיע על הגדרתו העצמית ועל ההכרה בו כגבר או כאישה, ועל הדרך שבה יש להתייחס אליו.

שאלת הניתוח שייכת לתחום צנעת הפרט של האדם שעובר אותו, ואין להעלות אותה בכתיבה עיתונאית אלא אם הדבר נובע באופן מהותי מן ההקשר, וזאת בהסכמת האדם שעליו כותבים.

זהות מינית

בימינו מקובל להתייחס בנפרד לשלשה היבטים של מה שנחשב פעם הזהות המינית: נטייה מינית (למי אנו נמשכים מינית), זהות מגדרית (היותנו גברים, נשים, או משהו אחר) ומין ביולוגי (היותנו נקבות, זכרים, אינטרסקס). המונח "זהות מינית" הוא אפוא מיושן ועדיף להימנע ממנו.

ביטוי מגדרי

ביטוי מגדרי הוא הדרך שבה אדם (טרנסגינדר או לא) מבטא את הזדהותו כגבר או כאישה. יש המבטאים זהות התואמת יותר תפיסות נורמטיביות או סטריאוטיפיות של גבריות או נשיות, ויש המתרחקים מתפיסות אלה. אין להסיק מן הביטוי המגדרי לגבי הזדהותו המגדרית של אדם: העובדה שאישה איננה "נשית" אין פירושה שהיא אינה מרגישה אישה, והוא הדין לגבי גבר.

נטייה מינית

נטייה מינית מתייחסת למושא התשוקה המינית של אדם - למי היא או הוא נמשכים מינית, עם מי הם רוצים לקיים יחסי מין ולקיים חיי זוגיות. מילים כגון לסבית, הומוסקסואל, הטרוסקסואל, ביסקסואל מתארות נטיות מיניות.

אין לבלבל בין נטייה מינית לבין זהות מגדרית. העובדה שאדם נמשך מינית לסוג אנשים מסוימים אינה אומרת דבר וחצי דבר על גבריותו או נשיותו.

אינטרסקס

המילה אינטרסקס מתייחסת לאדם שגופו כולל חלקים זכריים ונקביים בעת ובעונה אחת. מצבי אינטרסקס עשויים לכלול איברי מין, גונדות (אשכים, שחלות) ואיברים פנימיים, או מבנה כרומוזומלי שונה מתבנית XX או XY הקיימת בדרך כלל.

אין להתייחס למצב אינטרסקס כאל אנומליה, תקלה או פגם. לטבע אין תכניות, והפרטים הנולדים כוללים קשת רחבה של אפשרויות. אינטרסקס הוא רק ביטוי של מגוון אפשרויות הטבע, וגוף אינטרסקס אינו פחות "טבעי" מגוף "נורמלי". כמו אצל אנשים טרנסגינדרים, הקשיים שבהם נתקלים אנשים בעלי גוף אינטרסקס נובעים מתפיסות החברה, לא מגופם.

העובדה שאדם הוא בעל גוף אינטרסקס אינה קשורה כלל להזדהותו המגדרית או לנטייתו המינית. כשכותבים על אדם בעל גוף אינטרסקס מומלץ לא להניח הנחות מראש לגבי היבטים אלה. בכל מקרה עדיף לשאול את האדם שעליו כותבים על הדרך המועדפת להציג אותו.

בכתיבה על אנשים בעלי גוף אינטרסקס יש להימנע משימוש במונחים שרווחו בעבר, כגון "הרמפרודיט", "אנדרוגינוס" או "דו-מיני". מונחים אלה שגויים והם נחשבים לכינויי גנאי על ידי אנשים בעלי גוף אינטרסקס.

להט"ב

להט"ב (לסביות, הומואים, טרנסגינדרים וביסקסואלים) הוא הכינוי המועדף לציון הקהילה הגאה. השימוש במונחים כגון "הקהילה ההומו-לסבית", "הצבור ההומו-לסבי", או "זהות הומו-לסבית" נתפס כמעליב ופוגע אצל רבים מתברי הקהילה, הרואים את השימוש בהם כמדיר את ציבור הטרנסגינדרים והביסקסואלים, וכן כביטוי של אדנות, לפיו יש רק שני צבורים משמעותיים בקהילה הגאה.

יש המבקרים את השימוש במונחים כגון "הקהילה ההומו, לסבית, בי וטרנס" או להט"ב בטענה שמדובר בביטויים מסורבלים או בראשי תיבות שהציבור אינו מכיר. ייתכן, אך ביקורת זו רק משקפת את מצב ההדרה והמחיקה של צבורים שלמים הקיים כיום, ומחזקת את תחושות הקיפוח של בני צבורים אלה. כתיבה המבקשת לשקף את השפע והמגוון של זהויות בקהילה, אינה יכולה לדבוק במינוח המתעלם ממגזרים שלמים.

כללי התנהגות

לאיש התקשורת הבא לכתוב על אנשים טרנסגינדרים וטרנסקסואלים מותר לאמץ מספר כללי התנהגות. הקפדה על כללים אלה בוודאי תשפר את כתיבתו ותעשה אותה מכבדת ומקצועית יותר.

הצנע לכת

עם כל האמפתיה והכוונות הטובות שלך, זכור תמיד שיש דברים שאינך יודע. אינך מומחה לזהות טרנסגינדרית. אנשים טרנסגינדרים הם המומחים. אל תקבע עמדות נחרצות על פי נקודת המבט שלך בלבד. זכור שאתה עוסק בנושאים שבחלקם נוגדים את האינטואיציה שאליה הורגלת שנים רבות.

אין זה מתפקידך לקבוע את זהותו המגדרית של האדם שאתה כותב עליו. הגדרה זו היא זכותו הבלעדית.

קח בחשבון מראש שאתה עלול לטעות ושנשים מסוימים עלולים להיפגע מכתבתך. היה תמיד מוכן לקבל ביקורת ומוכן לתקן טעויות.

הימנע מהתנשאות

האנשים היחידים הרשאים לדבר על הוויה וחוויה טרנסגינדרית הם האנשים הטרנסגינדרים עצמם. אל תנסה לפרש במקומם את רגשותיהם; אל תגדיר את זהותם בלי לשאול אותם; אל תפנה ל"מומחים" שיסבירו אותם; על תשתמש בהוויה או החוויה הטרנסגינדריות כמכשיר לקידום אג'נדות אחרות.

לא תמיד ההיגיון העיתונאי שלך חייב לנצח. כותרת או תמונה עשויה להיראות לך מתאימה מאד ומושכת עניין, אבל אם יש בה כדי לסלף את המציאות הטרנסגינדרית או לפגוע ברגשות הציבור הזה – אסור להשתמש בה.

הימנע מניכוס הסיפור

הימנע מלכתוב על אדם טרנסגינדר כאילו אתה יודע עליו יותר ממה שהוא עצמו יודע. לא תמיד דעותיך על המניעים והחוויות של האדם הטרנסגינדר משקפות את האמת. תן לאדם הטרנסגינדר שיספר את סיפורו על פי הגיונו, ואל תנסה לספר אותו בעצמך. אל תטביע את קולו הייחודי של האדם הטרנסגינדר בהמולת הנורמליות של קולך. התייחס אל האדם הטרנסגינדר כאל סובייקט, לא כאל אובייקט.

היה מודע לעמדת הכוח שלך

על הכותב בנושאים טרנסגינדרים להיות מודע לעמדת הכוח שלו כמשתייך לציבור ה"נורמלים" וכמי שזהות המגדר שלו אינה פרובלמטית. זכור שפעולות, מעשים, החלטות, חוויות, שמבחינתך הם טריוויאליים ואף בלתי נראים, עלולים להיות עבור מי ששונה ממך דברים בלתי אפשריים או כרוכים במאמץ או סיכון גבוה.

היזהר מ"אפקט הפנס"!

ככלל, תופעת **אפקט הפנס** מתרחשת כאשר אנו מתוודעים לעובדה שאדם משתייך לקבוצה מסוימת: עצם ידיעת השוני משפיע על תפיסתנו ועל פרשנותנו את המידע על האדם השונה שנקלט על ידנו. משעה שאנו מודעים לשוני שבאדם שמולנו, אנו נוטים לייחס תכונות שונות שלו לעובדת השתייכותו לקבוצה, ולפרש תכונות אלה כ"הוכחה" לשונות שלו. במילים אחרות, אנו מנסים "להאיר" תכונות ומאפיינים של אדם במטרה להסביר ולהצדיק את מעמדו כ"שונה". עוצמת השפעתו של אפקט הפנס גדלה ככל שמושא ההתבוננות משתייך לקבוצת מיעוט הנתפסת כזרה ומאיימת, כפי שאנשים טרנסגינדרים נתפסים אצל אנשים רבים.

דוגמה שכיחה לפעולת אפקט הפנס אצל אנשים טרנסגינדרים היא הנטייה של אנשים מסוימים לחפש (וכמובן למצוא) אצלם פרטים גופניים או התנהגותיים המזוהים עם המגדר המקורי שלהם ("אה, רואים עליה שהיא הייתה פעם גבר!"). הנוהגים כך מתעלמים בלא יודעין מן העובדה שאין אדם שאי-אפשר למצוא אצלו מאפיינים אסתטיים או התנהגותיים שאינם תואמים את המצופה מן המגדר שלו.

אלא שאצל אנשים "נורמלים" (שאינם נתפסים כשונים), אפקט הפנס אינו פועל, והמאפיינים הדיסוננטיים אינם מורגשים. אפקט הפנס מתעורר רק כאשר אדם נתפס כשונה.

היה מודע לתפיסות חברתיות מסוכנות

לפעמים אנו נגררים בלי משים וללא כוונה לעמדות טרנספוביות. בחן עצמך ואת כתיבתך כדי לוודא שהיא מתייחסת אל אנשים טרנסגי'נדרים כאל בני אדם הזכאים לכבוד. אל תצדיק במובלע (ובוודאי שגם לא במפורש) דחייה ואלומות כלפי אנשים טרנסגי'נדרים.

הימנע מחיזוק סטריאוטיפים, מתיוג וממסגור הזהות הטרנסגי'נדרית, ומכל סוג של כתיבה שמוחק את ייחודם האנושי של אנשים טרנסגי'נדרים ואת החוויה הסובייקטיבית שלהם.

מומחים לזהות טרנסגי'נדרית

פניה למומחים בקשר עם כתיבה על אנשים טרנסגי'נדרים לגיטימית רק לצורך הבהרת שאלות הנוגעות למקצועות הספציפיים שבהם הם עוסקים. לדוגמה, מותר לשאול מנתח פלסטי על טכניקות כירורגיות או על מהלך הניתוחים. מופרך לשאול אותנו על זהות טרנסגי'נדרית או טרנסקסואלית.

יש להימנע מעירוב "מומחים" שיסבירו את הזהות הטרנסגי'נדרית במקום האנשים הטרנסגי'נדרים עצמם. הציבור הטרנסגי'נדר יודע להסביר את עצמו, ואין לו צורך ב"מומחים" שיסבירו אותו. למרות מעורבותם הרבה של בעלי הפרופסיות הטיפוליות בחייהם של אנשים טרנסגי'נדרים, הזהות הטרנסגי'נדרית אינה ניתנת להסבר באמצעות הידע של אף אחד מהמקצועות האלה.

השכל מכל מלמדיך

תחום המגדר בכלל, והתחום הנוגע לזהויות מגדריות בפרט, עבר בשנים האחרונות מהפכה של ממש, וגם כיום מתנהל בו שיח תרבותי וחברתי ער. זה תחום הכולל נושאים ועובדות המחייבים תהליך של למידה. היה מוכן להשקיע בלימוד לפני שאתה ניגש לכתיבה. הקשב לקולות הרבים העולים מהשיח הטרנסגי'נדר.

כללי כתיבה ועריכה

ההתייחסות לאדם תיעשה תמיד בלשון המגדר שבה האדם מגדיר עצמו. באין אפשרות לשאול את האדם עצמו, יש להשתמש בלשון מגדר התואמת את הדרך שבה סביר להניח שהיה מגדיר עצמו, כמשתמע מאורח חייו, הצהרותיו, התנהגותו, עבודתו וכיו"ב, או מהשוואה לאנשים שנסיבות חייהם דומות.

התייחסות לתקופות עבר בחייו של אדם שעבר שינוי מגדרי תיעשה בלשון מגדר התואמת את זהות האדם בהווה. כך, על אישה טרנסקסואלית, שבעבר הייתה גבר, יש לכתוב בלשון נקבה, כזהותה בהווה, גם כאשר מתארים מעשים, רגשות והתפתחויות שחלו בעת שהייתה כגבר.

בכתיבה על אדם העובר שינוי מגדרי כעת אך עדיין מציג עצמו, או מוכר, בזהותו הקודמת, עדיף להשתדל לכתוב בלשון נייטרלית. אם לא ניתן לעשות זאת, רצוי לשאול אותו כיצד הוא מעדיף שיתייחסו אליו. אם אין אפשרות לשאול, מותר לערב באותו הטקסט את שני המגדרים, כאשר מתייחסים לזהות הנוכחית בלשון המגדר המקורית, ולזהות החדשה בלשון המגדר התואמת אותה.

אין להזכיר שמו של אדם מלפני שעבר שינוי מגדרי, או כל פרט אחר מחייו שלפני השינוי, ללא אישורו ובלי שהדבר יתחייב מן ההקשר הטקסטואלי.

אין כל קנה מידה אובייקטיבי לקביעת מגדרו של אדם (וגם קביעת מין ביולוגי איננה עניין פשוט כלל וכלל). הכלל היחיד להחלטה כיצד להתייחס לאדם הוא ההגדרה העצמית שלו. מה שכתוב בתעודת הזהות של אדם, לביטוי המגדרי, או מה שיש או אין בין רגליו, או השאלה האם עבר או לא טיפולים כאלה או אחרים – אינן רלבנטיות כלל לדרך הכתיבה וההתייחסות המגדרית אליו.

הביטוי המגדרי איננו קנה מידה לקביעת מגדרו של אדם. גם אם הכתב סבור שהאדם שעליו הוא כותב "נראה כגבר" חובה עליו להתייחס לאדם זה בלשון נקבה, אם היא מגדריה עצמה כך.

אל תאפשר לשפה ולתפיסות תרבותיות מיושנות לעוות כתיבתך. אישה טרנסג'נדרית יכולה להיות אבא לילדים, וגבר טרנסג'נדר יכול להיות אימא. יש לכתוב אבא שהיא אישה טרנסג'נדרית בלשון נקבה ועל גבר טרנסג'נדר שהוא אימא בלשון זכר.

"טרנסג'נדר" ו"טרנסקסואל" הן שמות תואר, לא שמות עצם. אין לכתוב "טרנסג'נדר התקבל כחבר בנבחרת" אלא "אדם טרנסג'נדר התקבל כחבר בנבחרת".

השתמש במונחים "אדם טרנסג'נדר (או טרנסקסואל)", "אישה טרנסג'נדרית", "גבר טרנסג'נדר", כדי לציין אנשים שמגדירים עצמם כגברים או כנשים, ללא קשר עם זהות המגדר שיוחסה להם בעת לידתם או המין הביולוגי שעמו נולדו, וללא קשר לטיפולים שעברו.

יש להתייחס לזהותם של אנשים בהווה, לא בעבר. אין לכתוב "גבר שהפך לאישה" או "אישה שהפכה לגבר" אלא "אישה טרנסג'נדרית", "גבר טרנסג'נדר".

אין לכתוב "גבר שהיה פעם אישה" אלא "גבר טרנסקסואל" או "גבר טרנסג'נדר".

כאשר כותבים על אנשים הנמצאים במהלכו של תהליך שינוי מגדרי (ורק בהקשר זה), מותר להתייחס לכיוון השינוי: MtoF (מגבר לאישה) ו-FtoM (מאישה לגבר).

אין להזכיר את היותו של אדם טרנסגינדר או טרנסקסואל אלא אם הדבר נדרש כחלק מן ההקשר של הטקסט. אם מדווחים על אדם שכתב ספר, העובדה שהוא או היא הם טרנסגינדרים עשויה שלא להיות רלבנטית, ואין להתייחס אליה.

אין להתייחס למיניותו של אדם טרנסגינדר, נטייתו המינית, העדפותיו המיניות או חיי המין שלו, אלא אם האדם עצמו מעלה את הנושא, ואף זאת בדרך מידתית וממוקדת. זכור שזהות טרנסגינדרית איננה קשורה כלל למיניות, ואין לקשור ביניהן בצורה מלאכותית.

בשיח התרבותי העכשווי רווחים מונחים רבים המתארים זהויות ייחודיות: ג'נדרקוויר, קרוס-דרסר, דראג-קווין ואחרים. השימוש במונחים האלה ייעשה אך ורק על פי תיאום עם האדם שכותבים עליו, או אם ברור מאורח חייו, התבטאויותיו וכיו"ב שהוא אכן רואה עצמו נכלל באחת ההגדרות האלה.

המונח "טרנסווסטיט" הוא בעל קונוטציות שליליות ורצוי להימנע ממנו. במקומו יש לכתוב "קרוס-דרסר" לציון אדם הנהנה להתלבש בבגדי המגדר השני (אך אין לו כל רצון או צורך לעבור שינוי מגדרי).

אין להתייחס לטיפולים רפואיים או אחרים שעבר או יעבור אדם טרנסגינדר, אלא אם האדם עצמו מעלה את הנושא ולנושא יש נגיעה להקשר הכללי של הסיפור, וגם אז יש לכתוב על הנושא בצורה מידתית וממוקדת.

תאר אנשים טרנסגינדרים כבני אדם בעלי רגשות וחוויות מגוונים וייחודיים. הימנע מתיאור פלקאטי, מהכללות ומניסיונות להציג אדם טרנסגינדר כדמות אקזוטית וחד ממדית

הימנע מכתובה שופטנית, מהערכות אסתטיות ומהתייחסויות לביטוי המגדרי של אדם. הימנע ממחמאות או מביקורת על אדם טרנסגינדר על שהוא נראה או מתנהג "כמו אישה (או גבר) רגילה" או על כך ש"לא רואים עליו" שהוא טרנסגינדר.

שאלות להערכה עצמית

התרגילים הבאים מדגימים כמה מן הדרכים שבהם נמחקת ומתעוותת זהותו של האדם הטראנסגינדר בידי ה"נורמלים" הכותבים עליו. חלק מהדרכים האלה, הבאות לידי ביטוי בתרגילים הבאים, כוללות:

- חפצון (הפיכת אדם או קבוצה לחפץ והתייחסות אליו כאילו היה רכושו של אדם אחר, הניתן למניפולציה כראות עיני הכותב);
- הכחדה סימבולית (תת-ייצוג או ייצוג חסר של אדם או קבוצה);
- מסגור (עיצוב סוגיה על ידי בחירת היבטים מסוימים שלה והפיכתם למרכזיים באופן המגדיר אותה, תוך שימוש בטכניקות כגון סטריאוטיפים, דפוסים מוכרים, הדגשת סטיגמות, התעלמות מסתירות, הבלטה והצנעה של פרטים מסוימים ועוד);
- תיוג שלילי (הצגה שמטרתה להצמיד "תג" עברייני לאדם, בצורה שהופכת למאפיין העיקרי שלו, הקובע כיצד ייתפס על ידי הציבור);
- שימוש בתבניות לשוניות – ביטויים, מונחים, מבני משפטים וכיו"ב – המכוונות את הקורא לפרש את הטקסט בדרכים מסוימות ולהתעלם מדרכי פרשנות אחרות.

במרבית המקרים השימוש בטכניקות האלה, כך מותר להאמין, נעשה בצורה בלתי מודעת וללא כוונה רעה, והוא איננו אלא תוצאה מהרגלי חשיבה, תפיסות מיושנות, אמונות מושרשות, מיתוסים, דעות קדומות, חוסר ידע והיעדר מודעות. אבל דווקא היעדר הנראות המטעה של הגישות המזיקות האלה, והעובדה שכוונתם של רוב הכותבים רק לעשות עבודה מקצועית והוגנת, מדגיש את הצורך הדחוף להתוודע אליהן כדי למנוע את השפעתן.

תרגיל הערכה עצמית א' – מי קובע את זהותו של אדם

נגן החצוצרה האמריקני בילי טיפטון (1914-1989) נולד נקבה, אך חי רוב חייו כגבר. היא היה נשוי לחמש נשים (אחרי מותו הודו שלש מהן, וכן שלשת ילדיו המאומצים, שלא ידעו כלל על מינו הביולוגי). טיפטון מעולם לא קיבל טיפולים הורמונאליים ולא עבר ניתוחים כלשהם, אבל הזדהה וחי כגבר מגיל 21 ועד יומו האחרון. למרות זאת, כאשר כתבה דיאן ווד מידלברוק את הביוגרפיה שלו (*Suits Me: The Double Life of Billy Tipton*), היא תיארה אותו כאישה, והתייחסה אליו בלשון נקבה.

השיבו על השאלות הבאות:

- האם הביוגרפיה של בילי טיפטון מאת הגב' מידלברוק תואמת את האמת? ואם כן, את האמת של מי?

- באיזה מובן (אם בכלל) אפשר לדבר על הביוגרפיה שכתבה גב' מידלברוק כעל "סיפורו של בילי טיפטון" לאור החלטת המחברת שלא להתחשב בהזדהותו של גיבור ספרה כגבר, בהגדרתו העצמית ובחיייו ככזה?
- תארו את יחסי הכוח בין כותבת הביוגרפיה לנושא כתיבתה. מי השולט כאן, ומי הנשלט?

תרגיל הערכה עצמית ב' – על מסגור, תיוג והכחדה סימבולית

בידיעה מאת בוקי נאה ב"ידיעות אחרונות" מ-9/2/2007 מסופר על אישה טרנסגינדרית שנפצעה בעת שזינקה מתוך מכונית נוסעת. להלן פתיח הידיעה:

"אחד הקוקסינלים המפורסמים בישראל מסתובב בימים אלה בתל אביב בכיסא גלגלים בגלל תאונת עבודה קשה שעבר בחוף תל ברוך. הלקוח חשד שהגברת היא בעצם אדון, הקוקסינל זינק מהרכב שבו נסעו ושבר את האגן."

השיבו על השאלות הבאות:

- האם הידיעה מנוסחת בלשון שמשקפת את המציאות ומכבדת את האישה המדוברת? התייחסו בתשובתכם להתייחסות בלשון זכר לאישה הטרנסגינדרית, לכינוי "קוקסינל", ולמשפט "הלקוח חשד שהגברת היא בעצם אדון". כיצד מציגה כתיבתו של נאה את דמותה וזהותה של האישה הטרנסגינדרית?
- מה משמעות המילה "לקוח" בקטע המצוטט? מדוע לא ראה הכתב צורך לציין באיזה סוג "לקוח" מדובר, מהו תחום העיסוק של האישה, ומה היא עשתה במכונית?
- האם תיאור המקרה שלם? התמקדו במעבר הפתאומי מהתעוררות חשדו של הלקוח לזינוק האישה מן הרכב. מדוע היא זינקה? האם הייתה לאישה סיבה לחשוד מפני תגובה אלימה? אם כן, מדוע אין הכתב מציין מהי? כיצד תורם הביטוי "תאונת עבודה" ליצירת הרושם שמדובר בתגובה מובנת, חלק ממהלך צפוי וידוע מראש? האם אין כאן הצדקה במובלע של אלימות כלפי האישה הטרנסגינדרית, או לפחות השלמה אתה?

תרגיל הערכה עצמית ג' – עוד על מסגור, תיוג ומחיקה

להלן קטע מידיעה מאת דנה גילרמן שפורסמה ב"הארץ" ב-21/3/2006:

"ירדנה מארש, שנרצחה ביום רביעי שעבר בתל אביב, הייתה דמות שצלמים אהבו לצלם: דמות ססגונית מהשוליים, שהייתה גם אחת הראשונות בישראל שעברו ניתוח לשינוי מין. מארש, הידועה גם בשם שירלי גולן, נולדה כגבר ששמו דוד בית-לחם. לאחר הניתוח נעשתה מוכרת ברחבי אירופה, וכאשר חזרה לארץ המשיכה לעבוד בזנות בחוף תל ברוך."

הקטע לעיל דומה בתוכנו לשאר דיווחי התקשורת על רצח ירדנה מארש. מופיעים בו כל המוטיבים שאפיינו את הייצוגים התקשורתיים של ירדנה בימים שאחרי הרצח: נולדה כגבר, דמות שוליים, מהראשונות שעברו ניתוח לשינוי מין (טענה מופרכת, אשר שום עיתונאי לא טרח לבדוק), עבדה בזנות. שום אמצעי תקשורת לא חרג מתבנית הדיווח הזאת. הדיווחים הדגישו חזור והדגש את אותם הנושאים. ברוב המקרים התווספו גם הסתבכויות עם החוק, סמים והידרדרות.

השיבו על השאלות הבאות:

- מה עושה דיווח שחוזר ומתרכז במוטיבים כגון טרנסקסואליות, ניתוח לשינוי מין, עיסוק בזנות, שוליים, סמים וכדומה לייצוג דמותה של האישה הנרצחת? התייחסו להיבטים כגון תיאור פלקאטי וביטול אישיותה הייחודית, כבודה האנושי וצנעת הפרט שלה.
- ירדנה מארש עברה ניתוח לשינוי מין בשנת 1984. עוד לפני כן הזדהתה וחייתה כאישה. עמדו על הקשר בין האזכור החוזר והמודגש של הניתוח ("הייתה בין הראשונות", או "הראשונה"), והדה-לגיטימציה של זהותה הנשית.

תרגיל הערכה עצמית ד' – האדם הטרנסג'נדר כחפץ

בשנת 2005 הציעה אחת מחברות הביטוח תכנית ביטוח רכב מוזלת לנשים בלבד. לרגל המבצע יצאה החברה בקמפיין פרסומי שבמרכזו הזמרת דנה אינטרנשיונל.

הבחירה בדנה כמובילת הקמפיין הפרסומי הרגיזה את העיתונאית אריאנה מלמד. היא הביעה את כעסה בטור שכתבה באתר Ynet ביום 30/10/2005. הנה קטע מן הדברים:

"אקדים ואומר שהבחירה הזאת מעצבנת במיוחד, אבל לא בגלל ההיסטוריה הפרטית של מר כהן-גברת דנה, גם לא בגלל המצוקות שמובילות גברים לחיים לא פשוטים כטרנסג'נדר. איש איש באמונתו יחיה, ואם הוא רוצה לחיות כאישה, יבושם לו. אם הוא-היא מצליחים להתפרנס מכך, מה טוב. הבעיה אינה האיש או האישה כי אם הדימוי שנבחר להציג את הקמפיין ולהכניס אותו טוב-טוב לאוזניים."

"בהכללה גסה, ייצוגי הנשיות של טרנסג'נדרים שנחשפים בתקשורת, וודאי אלה שפרנסתם תלויה בחשיפה כזאת, הם ייצוגים פרימיטיביים ואפילו מעליבים: האם אישה היא באמת רק אוסף של מחשופים מרהיבים מעוטרים בנצנצים ובנוצות? האם נשיות מתמצה רק ביכולת להחצין מיניות? האם אישה היא אוסף של פרוצדורות טכניות שמושגות בזכות סכין מנתחים, קצת הורמונים והרבה מריטת שיער?"

השיבו על השאלות הבאות:

- האם הכותבת מכירה בנשיותה של דנה כמובנת מאליה ובלתי מעורערת? התייחסו לשימוש שהיא עושה בצירוף "מר כהן/גברת דנה". האם הכחשת הקשר ל"היסטוריה הפרטית" של דנה אמינה לאור שאר הדברים הנכתבים בטור? מה מטרת האזכור המתכחש הזה?
- כיצד מתארת הכותבת את הזהות הטרנסגינדרית? האם בעיניה מדובר בסוג של זהות אנושית שונה אך לגיטימית וראויה לכבוד, או שהיא רואה בזהות זו פגם הראוי לרחמים?
- האם הכותבת רואה את דנה כאישה וכאדם ייחודי, או שהיא מוחקת את ייחודה האנושי ורואה בה רק נציגה של קבוצה בלתי אהודה? האם יחסה לקבוצה זו הוא יחס של כבוד, או של בוז והתנשאות?
- התייחסו לביקורת של הכותבת על מודל הנשיות שלדעתה מציגה דנה. מה משמעות הקשר שקושרת הכותבת בין מודל נשיות זה לבין היותה של דנה אישה טרנסגינדרית? האם מדובר בביקורת עניינית? כיצד מתקשרים דברים אלה ל"אפקט הפנס" שהוזכר בעמוד 6 לעיל?
- כיצד תופסת הכותבת את הנשיות הטרנסגינדרית? האם היא מכירה בקיומה הלגיטימי? מה משמעות המעבר מביקורת על ייצוגי נשיות לדיבור על מהותה, כמודגם במשפט: "האם אישה היא אוסף של פרוצדורות טכניות שמושגות בזכות סכין מנתחים, קצת הורמונים והרבה מריטת שיער?"
- בחנו את יחסי הכוח בין הכותבת לבין דנה אינטרנשיונל. האם הכותבת רואה בדנה אישה ואדם שוות ערך לה? מאיזו עמדה מדברת הכותבת?

לפרטים נוספים

נורה גרינברג

טלפון 054-4450686, דוא"ל: noragr@bezeqint.net